NORSK FRILUFTSLIV

Kommunal planlegging – lokal medvirkning

Forum for natur og friluftsliv
28.9.2021

Hans Erik Lerkelund – fagsjef naturforvaltning i Norsk Friluftsliv

Dagens temaer

- Kort om Norsk Friluftsliv
- Hva er problemet eller utfordringene?
- **Kommunal planlegging og lokal medvirkning**
- Naturmangfoldloven
- Medvirkning (lobby)

NORSK FRILUFTSLIV

Norsk Friluftsliv

- **Norsk Friluftsliv er et fellesorgan for:**
  - 18 medlemsorganisasjoner
  - Rundt 950.000 medlemskap
  - Ca. 5.000 lag og foreninger
  - Stiftet i august 1989
  - Styret: 7 styremedlemmer + 1 vara – Knut J Herland
  - Administrasjon: Pr nå 12 ansatte
  - En av stifterne og «eierne» bak FNF
  - Mer info: https://norskfriluftsliv.no/

NORSK FRILUFTSLIV

Norsk Friluftsliv skal:

- Løse oppgaver og samordne saker av felles interesse for medlemsorganisasjonene.
- Fremme disse sakene av felles interesse overfor myndighetene og andre aktuelle målgrupper.
- Styrke friluftslivets posisjon og utbredelse i samfunnet.
- Arbeide for et trygt og mangfoldig friluftsliv for alle.
- Fremme allemannsretten.
- Fremme naturvennlig og hensynsfull ferdsel på eget ansvar.
- Sikre friluftslivets naturgrunnlag og skape økt forståelse for naturens egenverdi.
- Styrke kunnskap om friluftslivets gevinster for den enkelte og for samfunnet.

NORSK FRILUFTSLIV

Medlemsorganisasjonene

4H Norge

Den Norske Turistforeningen

Forbundet Kysten

KFUK-KFUM speiderene

Kristen Idrettskontakt

Norges Jeger- og Fiskeforbund

Norges Klatreforbund

Norges Padleforbund

Norges Røde Kors

Norges Speiderforbund

Norges Turmarsjforbund

Norsk Kennel Klub

Norges Speiderforbund

Norges Turmarsjforbund

Norsk Kennel Klub

Norsk Orientering

Skiforeningen

Syklistenes Landsforening

Norges Seilforbund

Det norske Skogselskap

Norges sopp-og nyttevekstforbund

NORSK FRILUFTSLIV

Bente Lier
Generalsekretær

Arve Myhre
Øko- og adm. sjef

Siri Meland
Fagsjef samfunnskontakt

Hans Erik Lerkelund
Fagsjef naturforvaltning

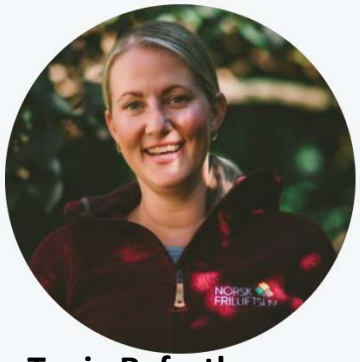
Synne Kvam
Kommunikasjonssjef

Linn Elise Jakhelln
Kommunikasjonsrådgiver

Peter Øygard Oma
Friluftsfaglig rådgiver

Tonje Refseth
Mangfold og inkludering

Mari Kolbjørnsrud
Turmat fra hele verden

Stein Yngve Andersen
Friluftsliv i skolen

Ragnhild M. Angard
Suksessfulle tiltak i skole, barnehage og SFO

Hva er problemet eller utfordringene?

- Verden står overfor to eksistensielle menneskeskapte problemer eller utfordringer:
  - Tap av naturmangfold
  - Klimaendringer
- Statsminister Solberg erklærte høsten 2020 at vi står overfor en naturkrise

NORSK FRILUFTSLIV

Tap av naturmangfold

- Det internasjonale naturpanelet (IPBES):
  - Arealinngrep og nedbygging av natur er viktigste årsaken til tap av naturmangfold.
- FNs klimapanel (IPCC) spesialrapport om klimaendringer og landarealer:
  - Måten vi bruker landområdene på er en betydelig driver av klimaendringene.

NORSK FRILUFTSLIV

IPCCs spresialrapport - hovedkonklusjon

- Aldri før har mennesker påvirket jordas landarealer så mye som nå, og klimaendringene forsterker belastningene på landarealene.
- Landområder bidrar både til utslipp og opptak av CO2.
- Klimatiltak som krever mye areal kan være lite bærekraftig, og raske utslippskutt i andre sektorer er derfor nødvendig for å begrense oppvarmingen til 1,5 grader.

NORSK FRILUFTSLIV

Nøkkeltall fra IPCCs spresialrapport

- Rundt 23 % av de globale menneskeskapte klimagassutslippene kommer fra jordbruk, skogbruk og annen arealbruk.

- Mer enn 70 % av verdens isfrie landområder påvirkes direkte av menneskelig aktivitet.

NORSK FRILUFTSLIV

Alle naturinngrep skjer lokalt!

NORSK FRILUFTSLIV

Nedbygging av strandsonen

Byggeskandalen på Tjøme: Har funnet feil i alle saker til nå

Jakten på ulovligheter i ferieparadiset Tjøme fortsetter med full styrke. Hytter og boder blir revet. Noen hytteeiere er anmeldt, andre må betale bøter.

FANT FEIL: Alt det røde ved disse to hyttene er ulovlig, ifølge kommunen.
FOTO: PER-KÅRE SANDBAKK / NRK LUFTFOTO

Rune Christoffer Holm
Journalist

Henrik Bøe
Grafikk

Vi rapporterer fra **Tjøme**

Publisert 3. mai kl. 09:12

2009–2017: Massiv nedbygging av strandsonen – med departementets velsignelse

Departementet tolket loven feil fra 2009 til 2017. Konsekvensene er enorme: Tusenvis av tillatelser til å bygge i 100-metersbeltet langs sjøen er ulovlige. Hva nå?

TIKKENDE BOMBE: – Det Kommunal- og moderniseringsdepartementet nå bør frykte aller mest, er at noen bestemmer seg for å prøve en av de minst 7000 ulovlige byggetillatelsene rettslig, sier *Nikolai Winge*. – Da kan det bli snakk om massesøksmål. Dette er en tikkende bombe. *(Foto: Ola Sæther)*

NORSK FRILUFTSLIV

Nedbygging av markaområder

DEBATT POLITIKK FROGN

Nedbygging av marka – ikke for sent å snu

Kjemper mot nedbygging av marka

MÅ BEVARES: Åge Grandahl (t.v.) og Per Wøien går i spissen for interesseorganisasjonen Bevar Marka! De mener det er viktig å få til en politisk forpliktende bevaring av Sarpsborgmarka, slik at den ikke blir satt under gjentatt utbyggingspress. (Foto: Halvor Titlestad)

Nedbygging av våtmark

LÅGENDELTAET: Vi vet hvor uerstattelig økosystemet i Lågendelta naturreservat er og at burde vært helligbrøde å ødelegge

Utbygging av vindkraft

Nei til vindkraft: Bevar Vestfold-Telemark-Buskerud

Vestfold og Telemark TV Radio Vestfold Radio Telemark Tips 03030

27. september 2019 kl. 17:42 **Sterk motstand mot vindkraft** • Grensetraktene mellom Vestfold, Telemark og Buskerud er ikke egna for vindkraftutbygging, mener Torgeir Skanche i DNT Telemark. I dag presenterte over 50 foreninger og lag sin motstand. Skanche mener vindturbinene vil ødelegge store friluftsområder.

PRESSEMELDINGER VINDKRAFT

Natur- og friluftslivsorganisasjoner krever å bli hørt om vindkraft

NORSK FRILUFTSLIV

Hyttebygging i fjellet

HYTTEBYGGING

Her kommer 375 nye leiligheter – det er ikke hyttenaboene glad for

Foto: Erik Engsveen VIS BILDETEKST

Bygger nye byer på fjellet

Hele 448 steder i Norge er det nå til dels hurtig voksende hyttebyer. Videre utbyggingsplaner blir møtt med protester.

DEBATT FORUM FOR NATUR OG FRILUFTSLIV AURDALSÅSEN FORVALTNING HYTTEUTBYGGING

Forretning og forvaltning i Aurdalsåsen

Inngrep i villreinområder

Bygger hytter i unike villreinområder

Publisert 06.11.2019

856 nye frititidsbygg er satt opp i villreinens leveområder de siste fem årene. NINA-forskere frykter at byggingen bidrar til å splitte opp områdene i enda større grad.

Villreinområdene er attraktive utfartssteder, og hyttene gir folk lettere tilgang og fører til et økende press på område

Villrein, arealplaner og hyttebygging

TRUET: – Vi i Innlandet har også truede og sårbare arter, skriver artikkelforfatterne og peker på den opprinnelige stammen av europeisk villrein. Foto: NJFF

Av Paul Lindviksmoen og Kjetil Bjørklund, Naturvernforbundet i Oppland

30. november 2018, kl. 10:58

Nedbygging av matjord

Verstingen på nedbygging har svært god kvalitet på jorda

Rogaland toppar listene over fylka som bygg ned mest ma
ny rapport viser at fylket òg ligg i toppsjiktet på jordkvalit
dyrkingsforhold.

DEBATT

3 minutter lesetid

Nedbygging av matjord på Ridabu

JORDVERN: Bygger vi ned den beste jorda på Hedmarken? Foto: Terje Bendiksby / NTB scanpix

MARIA SKALLEBERG OG KJETIL VANGLØKKEN, HAMAR MILJØPARTIET DE GRØNNE

Publisert: 16 november, 2020 04:40
Oppdatert: 23 november, 2020 09:22

Share Tweet

Hamar kommune er nå i gang med å planlegge 400 nye boliger på Ridabu.

Engasjement og kunnskap

- Viktig med:
  - lokalt engasjement
  - lokal kunnskap
  - gode argumenter
  - **tidlig involvering og medvirkning**
  - **kunnskap om kommunale planprosesser:**
    - Plan- og bygningsloven/kommuneplan
    - Naturmangfoldloven

Plan- og bygningsloven

- Loven skal fremme bærekraftig utvikling i hele landet, herunder vassdrag, og helt ut til en nautisk mil utenfor grunnlinjen.
- Loven gjelder ikke for store kraftlinjer og anlegg for produksjon av energi som vannkraft (og vindkraft).
- Planleggingen skal ivareta både kommunale, regionale og nasjonale interesser.

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71

NORSK FRILUFTSLIV

Ansvar

Planoppgaver/plantyper

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

- Nasjonale forventninger
- Statlige planretningslinjer
- Statlige planbestemmelser

Nasjonalt nivå
Se faktaark D2

Fylkeskommunen

- Regional planstrategi
- Regional plan
- Regional planbestemmelser

Regionalt nivå
Se faktaark D3

Kommunen

- Kommunal planstrategi
- Kommuneplan/-delplaner
- Reguleringsplaner
  - områderegulering
  - detaljregulering

Lokalt nivå
Se faktaark D4, D4-1 og D4-2

Figur 1. Figuren viser de tre plannivåene, hvem som har ansvaret på disse nivåene og hvilke planoppgaver og plantyper som ligger til disse nivåene.

NORSK FRILUFTSLIV

Kommunal planlegging

- I plan- og bygningsloven er det bestemmelser om hvordan kommunal planlegging skal være i forhold til:
  - prosess
  - innhold
  - medvirkning
  - avklaringa av konflikter og uenighet

Kommuneplanen

- Kommuneplanen består av to deler:
  - Samfunnsdel
  - Arealdel
- Kommunene forvalter over 80 % av Norges areal
- Arealdelen er et juridisk bindende arealkart
- Hele arealet i kommunen skal ha et bruksformål:
  - Bebyggelse og anlegg (bolig, hytter, næring, idrettsanlegg
  - Samferdsel og teknisk infrastruktur
  - Grønnstruktur (naturområder, turdrag, friområder, parker)
  - Forsvaret
  - Landbruk, natur og friluftsliv
  - Bruk og vern av sjø og vassdrag, med tilhørende strandsone (ferdsel, fiske, akvakultur, drikkevann, natur- og frilulftuftsområder)

NORSK FRILUFTSLIV

Arealstrategi

- Overordnet politisk styringsverktøy
- Kommuneplanens samfunnsdel må inneholde blant annet:
  - En vurdering av forventet utvikling
  - Sammenheng mellom befolkningsvekst og arealbehov
- Arealstrategien skal gi tetter kobling mellom kommuneplanenes:
  - samfunnsdel og arealdel
  - gi langsiktige, overordnede prinsipper for arealbruk
  - kan gi tydelige signaler om hovedretning i utviklingen for å unngå planarbeid i områder en ikke ønsker endringer i arealbruk
  - gjennomføring av strategien skjer på alle plannivåer
    - Kommuneplanens arealdel
    - Reguleringsplan
    - byggesaksbehandling

NORSK FRILUFTSLIV

Hensynssoner

- Opprette hensynssoner med hensyn og restriksjoner som har betydning for bruken av areal
- Sone med særlig hensyn kan være:
  - landbruk
  - reindrift
  - mineralressurser
  - friluftsliv
  - grønnstruktur
  - landskap
  - bevaring av naturmiljø eller kulturmiljø

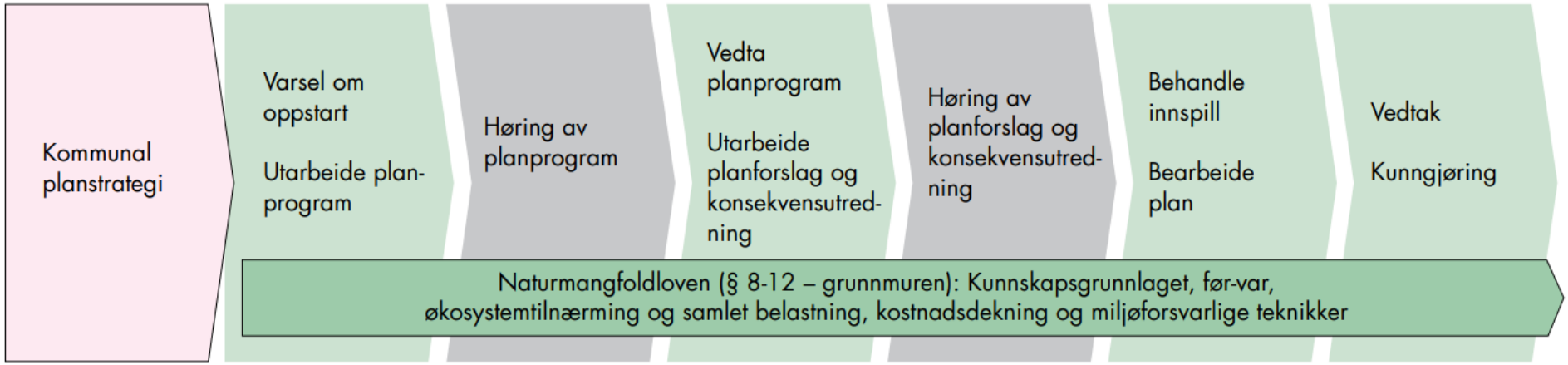
NORSK FRILUFTSLIV

Bestemmelser og retningslinjer

- For arealbruksformål og hensynssoner kan det lages:
  - Bestemmelser
    - Forpliktende
  - Retningslinjer
    - Uforpliktende

NORSK FRILUFTSLIV

Planprosessen for kommuneplan

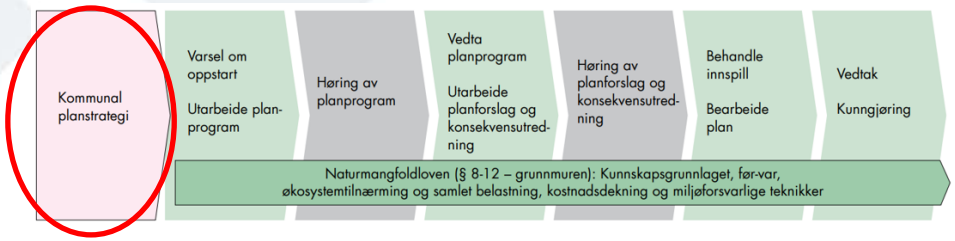

Figur 1. Viser hovedtrekkene i planprosessen for utarbeidelse av kommuneplan. Figuren viser også hvordan de miljørettslige prinsippene (§§ 8-12 – grunnmuren) i naturmangfoldloven (nml) skal gjennomsyre hele planarbeidet.

NORSK FRILUFTSLIV

Kommunal planstrategi

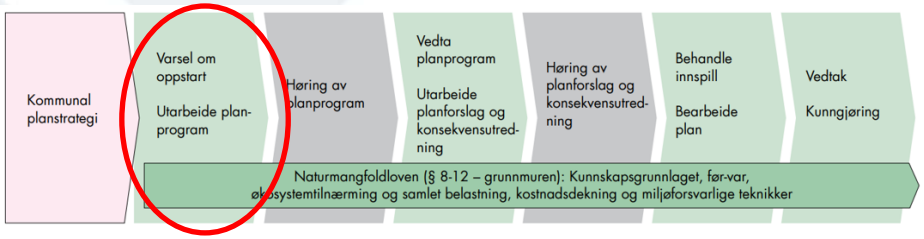
- All planlegging etter pbl skal ta utgangspunkt i en planstrategi.
- Planstrategien skal vedtas av kommunestyret i løpet av det første året i en ny valgperiode.
- Innhold:
  - Utviklingstrekk, utfordringer og behov for planer, herunder langsiktig arealbruk og miljøutfordringer
- Høring:
  - Ingen høring, men forslaget skal offentliggjøres minst 30 dager før vedtak
- **Organisasjonens rolle:**
  - Viktig med innspill: strategisk viktige momenter; behov for utredinger og planer

Utarbeide planprogram

- Utarbeide planprogram som skal gjøre rede for:
  - formålet med planarbeidet
  - planprosessen med frister og deltakere
  - opplegg for medvirkning
  - hvilke alternativer som vil bli vurdert
  - behov for utredninger
- **Organisasjonens rolle:**
  - Lurt å ha god kontakt med administrasjonen i denne fasen, før høring, for å påvirke slik at viktige temaer og utredinger m.m. kommer med i planprogrammet.
  - Drive lobby!

NORSK FRILUFTSLIV

Høring av planprogram

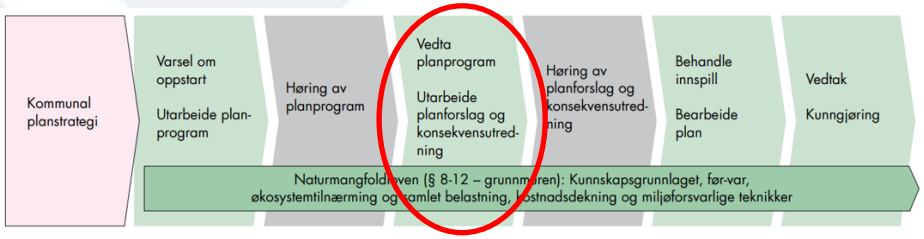
- Høring:
  - Skal sendes på høring med minst seks ukers frist
  - Sendes normalt samtidig med varsel om oppstart av planarbeidet
- **Organisasjonens rolle:**
  - Viktig med innspill om: hvilke temaer som bør være med, utredningsbehov, viktige natur- og friluftslivsområder som må bevares, hvilke hensyn som må tas, herunder forslag til hensynssoner og bestemmelser/retningslinjer og opplegg for medvirkning
  - Altså skrive høringsuttalelse med våre innspill og kommentarer

NORSK FRILUFTSLIV

Utarbeide planforslag og KU

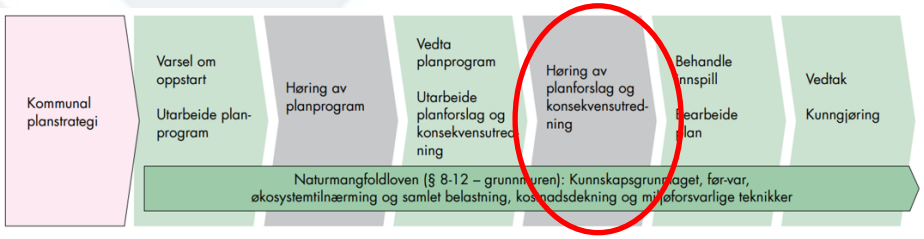
- Utarbeide konkret forslag til kommuneplan:
  - Samfunnsdel med handlingsprogram
  - Arealdel med hovedtrekkene i arealdisponeringen
    - Angi rammer og betingelser
    - Tiltak og nye arealdisponeringer
    - Hvilke hensyn som skal tas
- Kommuneplanen skal inneholde en særskilt vurdering og beskrivelse av planens virkning for miljø og samfunn (KU).

NORSK FRILUFTSLIV

Høring av planforslag og KU

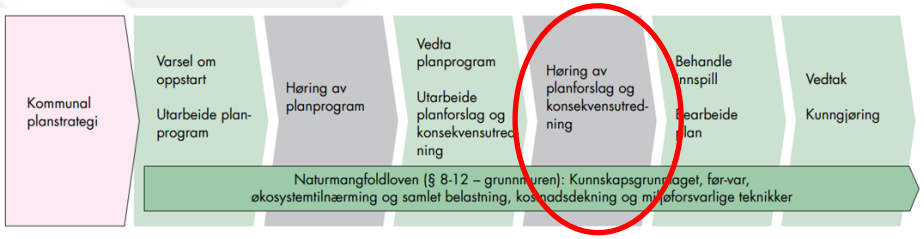
- Forslaget skal sendes på høring med minst seks ukers frist.
- Organisasjonens rolle:
  - Komme med høringsuttalelse med konkrete kommentarer og innspill (planforslaget og KU)
  - Bør ta utgangspunkt i innspillene til planprogrammet
  - Men kan selvsagt også kommentere og foreslå andre ting
  - Drive lobby!

NORSK FRILUFTSLIV

Innsigelse

- Statlige og regionale organer kan fremme innsigelse:
  - Når planen strider mot nasjonale eller regionale interesser
- Nabokommuner kan også fremme innsigelse:
  - Når planen har vesentlig betydning for nabokommunens innbyggere
- Innsigelsen må varsles innen høringsfristen
- Organisasjonens rolle:
  - Ha kontakt med innsigelsesmyndighetene og fremme viktige synspunkter.

NORSK FRILUFTSLIV

Behandler innspill og bearbeider plan

- Administrasjonen
  - Behandler innspill
  - Bearbeider plan

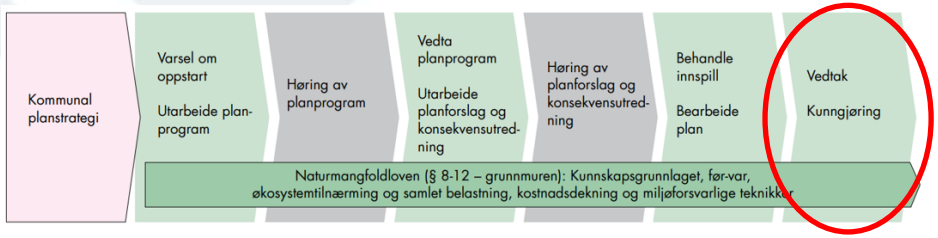
- Organisasjonens rolle:
  - Ha kontakt med administrasjonen og de politiske partiene og fremme viktige synspunkter (lobby).

NORSK FRILUFTSLIV

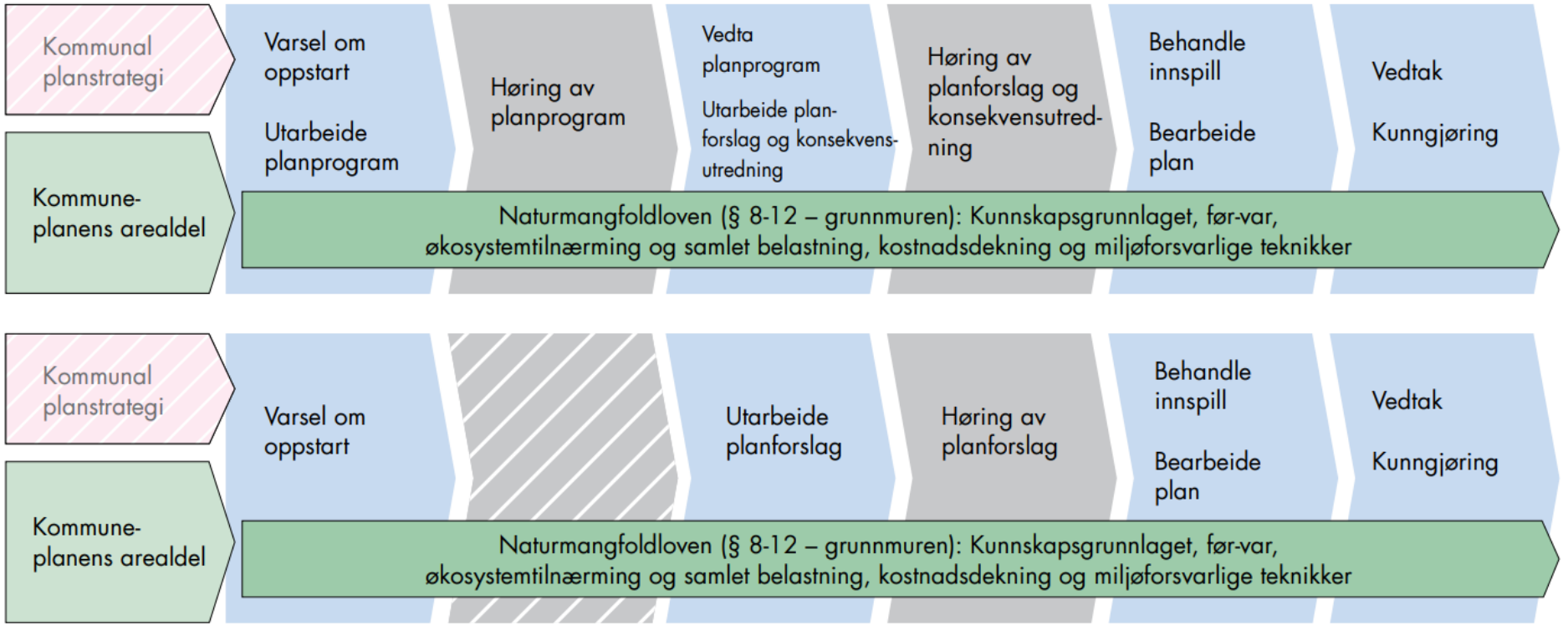
Vedtak av plan

- Det er kommunestyret som vedtar kommuneplanen
- Av saksframlegget skal det framgå hvordan:
  - virkingene av planen er vurdert
  - innkommende uttalelser er vurdert
  - hvilken betydning disser er tillagt
  - hvordan plan ivaretar nasjonale og regionale hensyn
- Kommunestyrets vedtak kan ikke påklages
- Organisasjonenes rolle:
  - Kommenterer resultatet av planen
  - Følge opp gjennomføring av planen

NORSK FRILUFTSLIV

Planprosessen - reguleringsplan

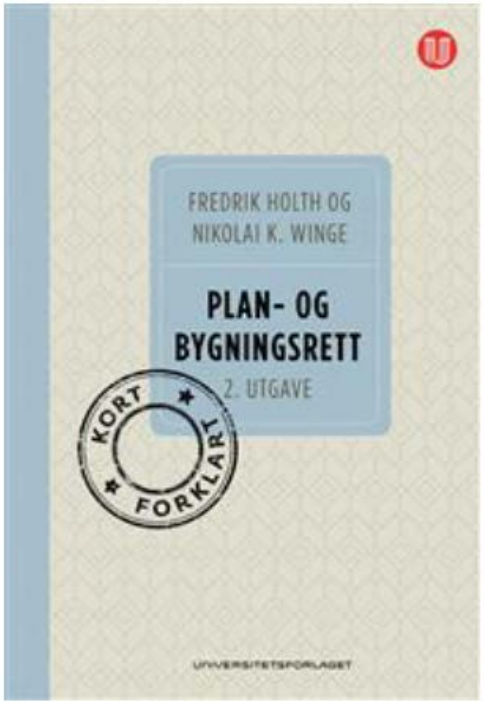

Figur 2. viser hovedtrekkene i planprosessen for utarbeidelse av reguleringsplan. Figuren viser også hvordan de miljørettslige prinsippene (§§ 8-12 – grunnmuren) i naturmangfoldloven (nml) skal gjennomsyre hele planarbeidet. Øverste del av figuren viser prosessen når planen har vesentlige virkninger på miljø og samfunn. Nederste del av figuren viser prosessen når planen ikke har vesentlige virkninger på miljø og samfunn.

NORSK FRILUFTSLIV

Mer informasjon om pbl

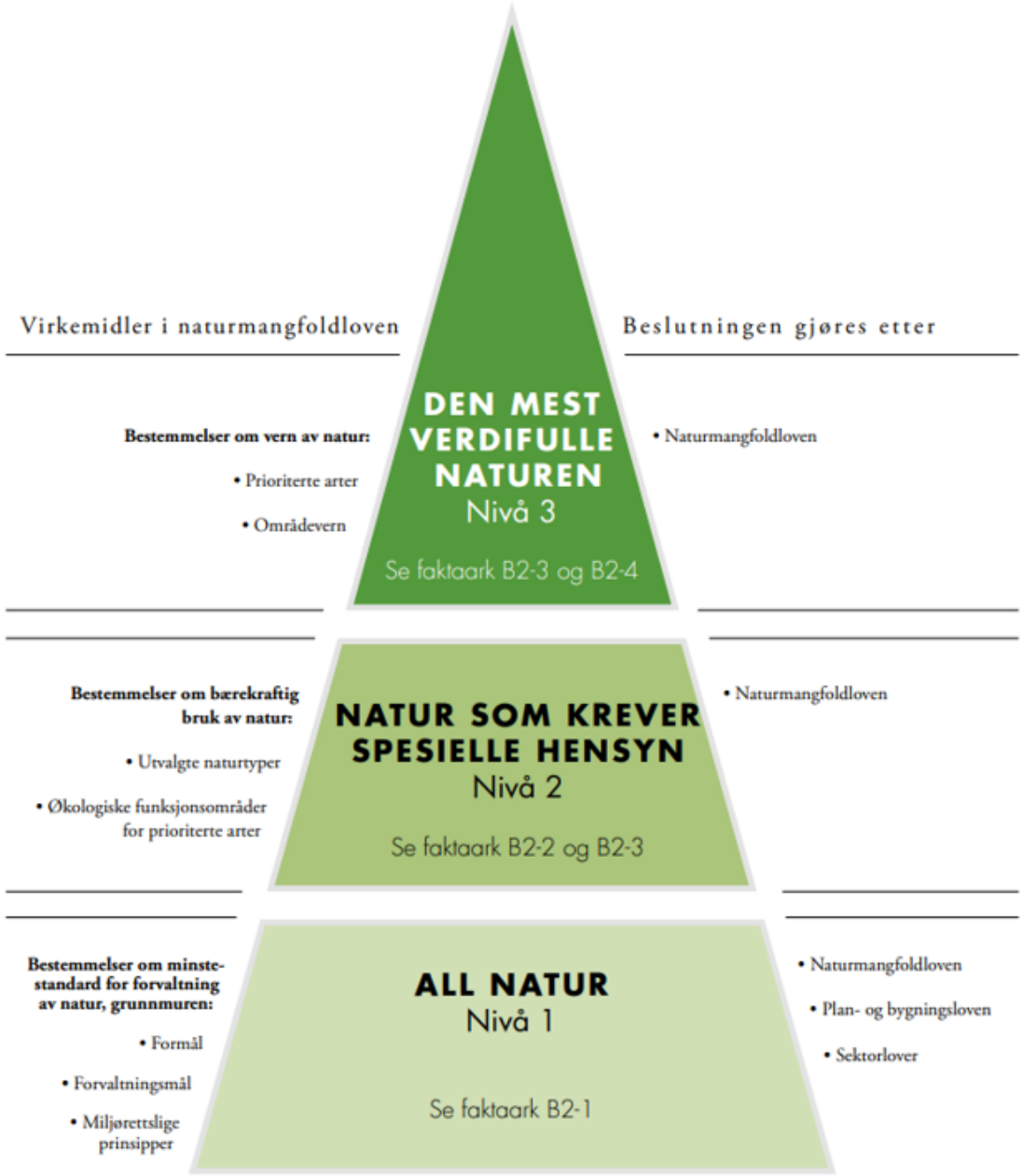
[Veiledning og overordnede føringer til planlegging etter plan- og bygningsloven - regjeringen.no]

NORSK FRILUFTSLIV

Naturmangfoldloven

- Formålet med loven er å ta vare på naturen, enten gjennom vern eller bærekraftig bruk.
- Loven er en sektorovergripende lov som gjelder for alle tiltak og all bruk som påvirker norsk natur.
- Det betyr at beslutninger som gjøres etter annet lovverk (plan- og bygningsloven eller sektorlover), må sees i sammenheng med bestemmelser i naturmangfoldloven.

NORSK FRILUFTSLIV

Figur 1. Figuren viser norsk natur i form av en tredelt pyramide. På venstre side vises forholdet mellom bruk, vern og forvaltning av natur med de virkemidlene i naturmangfoldloven som er knyttet til de tre nivåene. På høyre side vises hvilke lovverk beslutningene gjøres etter på de tre nivåene i pyramiden.

NORSK FRILUFTSLIV

Grunnmuren

- Grunnmuren i naturmangfoldloven består av:
  - formål
  - forvaltningsmål
  - miljørettslige prinsipper
- Gjelder for alle beslutninger og tiltak som berører norsk natur.
- Dvs. alle beslutningene som tas - uansett lovverk.
- Grunnmuren skal danne en minstestandard for forvaltningen av norsk natur.

NORSK FRILUFTSLIV

Forvaltningsmål

- § 4
  - fastslår at mangfoldet av naturtyper skal ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde.
- § 5
  - fastslå at artene skal ivaretas og skal forekomme i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder.

NORSK FRILUFTSLIV

Miljørettslige prinsipper

- Nml lovfester de fem miljørettslige prinsippene
- Skal legges til grunn ved utøvelse av offentlig myndighet:
  - anvendelse av eksisterende lover og forskrifter
  - utforming av nye lover og forskrifter
  - tilskudd
  - planlegging
  - forvaltning av fast eiendom
- Vurderingene av disse prinsippene skal framgå av beslutningen (jf § 7)

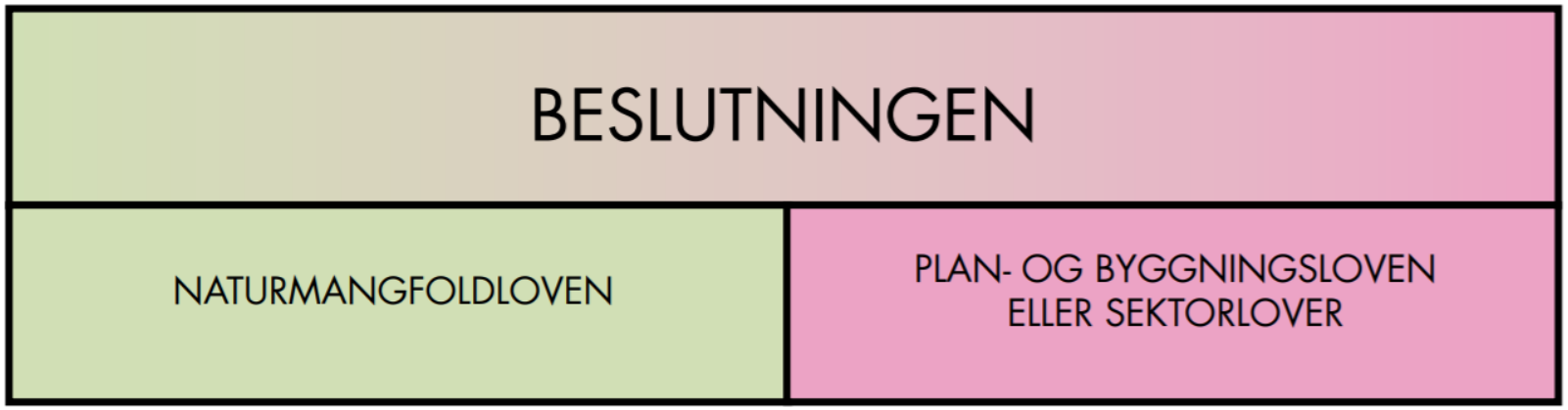
NORSK FRILUFTSLIV

Paragrafene 8 - 12

- § 8 Kunnskapsgrunnlaget
- § 9 Føre-var-prinsippet
- § 10 Økosystemtilnærming og samlet belastning
- § 11 Kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver
- § 12 Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

NORSK FRILUFTSLIV

Nml innvirkning på beslutningen

Figur 1. Figuren illustrerer hvordan grunnmuren i naturmangfoldloven innvirker på beslutninger som gjøres etter annet lovverk. I hvor stor grad beslutninger etter annet lovverk er "farget av" naturmangfoldloven er avhengig av naturkvalitetene og verdien av disse.

NORSK FRILUFTSLIV

Medvirkning

- Medvirkning i beslutninger som tas av det offentlige, enten de tas administrativt eller politisk, er en demokratisk rett alle har.

- I alle saker som berører viktige natur- og friluftslivslivsinteresser er det viktig at natur- og friluftslivsorganisasjonene medvirker i planprosesser slik at de endelige beslutninger som tas, tar størst mulig hensyn til slike interesser.

Medvirkning i beslutningsprosesser

- Medvirkning er helt nødvendig for at demokratiet skal fungere.
- Som interesselobbyist representerer du/dere en legitime interesser.
- I de fleste tilfeller er det tre måter vi kan medvirke eller påvirke en beslutning:
  - Skrive innspill og høringsuttalelser
  - Kontakt med beslutningstakere
  - Bruke media

NORSK FRILUFTSLIV

Høringsuttalelser

- Høringsuttalelser
  - er viktig i seg selv for å vinne fram i en sak
  - legger ofte også grunnlaget
    - bruk i media
    - i kontakt med administrasjon og politikere

NORSK FRILUFTSLIV

Kontakt med beslutningstakere

- Lobbyvirksomhet er all formell og uformell kontakt med beslutningstakere med mål om å påvirk den eller de beslutningene som skal tas.

- Viktig å jobbe systematisk og målrettet opp mot de som er beslutningstakere eller premissleverandører i din sak.

- Ditt viktigste redskap er kunnskap om saken, og vise engasjement.

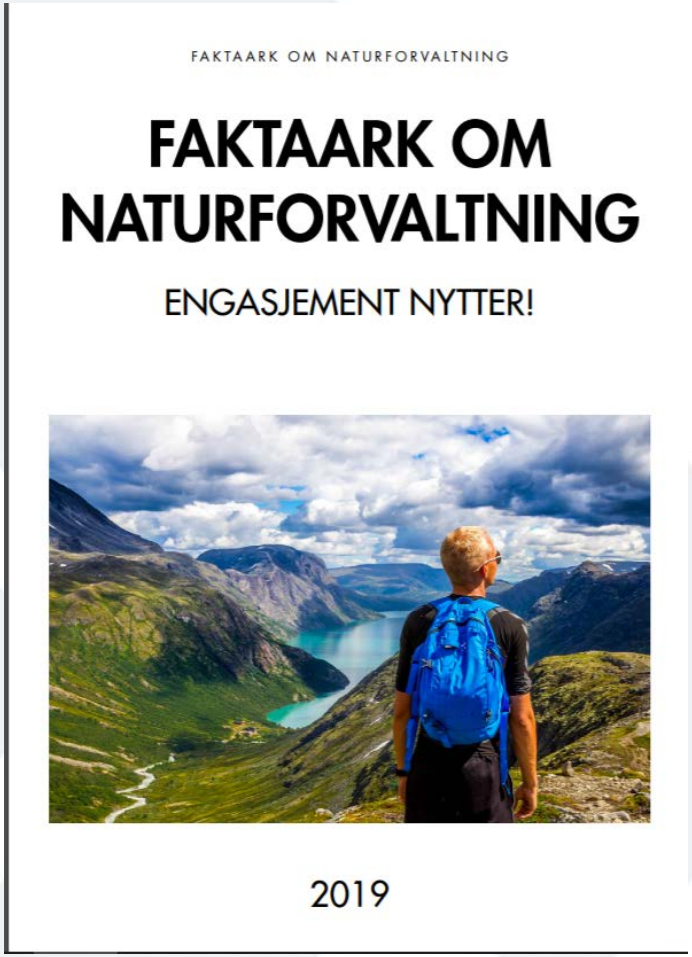
NORSK FRILUFTSLIV

Bruke media

- Bruk av media kan være et viktig virkemiddel i arbeidet med å ivareta natur- og friluftslivsinteressene i ulike saker.
- Måter å komme i media på:
  - Redaksjonell omtale
    - Få en journalist til å være interessert i deres sak
  - Pressemelding
    - Når dere ønsker å spre en nyhet
  - Kronikk/debattinnlegg
    - Når dere ikke har en nyhet, men ønsker å spre deres meninger om et viktig tema

NORSK FRILUFTSLIV

Mer informasjon

https://fnf-nett.no/wp-content/uploads/dlm_uploads/2019/12/Faktaark-naturforvaltning-2019.pdf

NORSK FRILUFTSLIV

Webinarer om allemannsretten

- **Dagens forvaltning av allemannsretten**
  - Kl. 1215 – 1400
  - Info og påmelding: Norsk Friluftsliv:
    - https://norskfriluftsliv.no/webinar-allemannsretten-viktig-for-ferdsel-i-norsk-natur/
- **Allemannsretten - hva betyr den for oss her i Norge?**
  - Kl 2000 – 2100
  - På Facebook, Norsk Friluftsliv:
    - https://www.facebook.com/events/517295112766658

NORSK FRILUFTSLIV

Takk for oppmerksomheten!

NORSK FRILUFTSLIV